

Spremembe Zakona o tujcih (ZTuj-2) in Zakona o mednarodni zaščiti (ZMZ-1)

Marca 2021 je slovenski parlament odobril spremembe zakona o mednarodni zaščiti in zakona o tujcih, ki prinašajo dodatno poslabšanje pravic migrantov in beguncev v Sloveniji.

Novela zakona o tujcih tako prinaša kritične spremembe, s katerimi bi lahko parlament RS začasno ukinil pravico do azila v Sloveniji. Suspenz pravice do azila je bil predviden že v spremembah, sprejetih leta 2017 v členih 10a in 10b, a je ustavno sodišče člena spoznalo kot neustavna. Tokrat je vlada v zloglasna člena uvedla nov nejasen pravni izraz z imenom "**kompleksna migracijska kriza**". Z novimi spremembami bi bilo Ministrstvo za notranje zadeve zadolženo za spremljanje migracijskih razmer v Sloveniji in bi vladi lahko predlagalo, naj predlaga glasovanje v državnem zboru o razglasitvi "kompleksne migracijske krize". V zakonu ni nobenih jasnih pogojev, ki bi opredeljevali, kdaj naj bi nastopilo takšno stanje. Navedeni razlogi so nejasni in opisujejo splošno krizno stanje, na primer, da je "ogroženo učinkovito delovanje pravne in socialne države", da je "ogroženo zagotavljanje javnega reda in miru" ali pa da je "ogroženo učinkovito delovanje gospodarstva".

Odločitev, da je nastopilo krizno stanje, je v izključni domeni MNZ, potem pa mora to izglasovati absolutna večina poslancev. V primeru uvedbe izrednega stanja bi državni zbor policiji dal izredna pooblastila, da zapre mejo za osebe, ki želijo zaprositi za mednarodno zaščito. Policija bi tako osebo, ki je neregularno prečkala mejo, preprosto pripeljala do meje in jo brez kakršnihkoli postopkov napotila v državo, od koder je vstopila v Slovenijo. S takšnimi spremembami zakona o tujcih je državni zbor izglasoval zakonsko podlago za množične kršitve temeljnih pravic, onemogočanje pravice do azila in izvajanje izgonov ob razglasu izrednih razmer.

Zakon sicer določa, da je izgon mogoč, če v sosednji državi ni ugotovljenih sistemskih pomanjkljivosti azilnega sistema ter država za osebo ne predstavlja **nevarnosti mučenja ali slabega ravnanja**. To so sicer z ustavo zagotovljene pravice, ki pa jih Slovenija že zdaj množično krši z izročitvami na Hrvaško. Navkljub številnim poročilom, pričevanjem, novinarskim preiskavam in celo sodbam, brutalno nasilje, ki ga izvaja hrvaška policija, v Sloveniji ni prepoznano kot mučenje ali slabo ravnanje, saj je bilo od leta 2018 do konca avgusta 2021 izvedenih 28.235 izročitev na Hrvaško.

Zaradi množičnih kršitev temeljnih pravic so italijanska sodišča v Genovi in Rimu Slovenijo prepoznala kot državo s sistemskimi pomanjkljivostmi v azilnem sistemu. V prvem primeru je bila ustavljena deportacija pakistanskega prosilca za azil, ki je azilni postopek začel pred tem v Sloveniji in nato pobegnil. Sodišče je deportacijo ustavilo zaradi nezadostnega azilnega sistema v Sloveniji in nevarnosti mučenja po deportaciji. V drugem primeru je sodišče v Rimu v tožbi pakistanskega državljanca, ki je bil deportiran iz Italije prek Slovenije in Hrvaške v BiH, spoznalo nezakonitost italijanskih izročitev, med drugim tudi zaradi vloge Slovenije pri izvajanju verižnih vračanj. Kršitve Slovenije glede pravice do dostopa do azila, zaščite pred kolektivnim izgonom in zaščite pred mučenjem je decembra 2020 spoznalo tudi slovensko upravno sodišče. Te ugotovitve je s pravnomočno sodbo potrdilo tudi vrhovno sodišče aprila 2021. Nedavna sprememba zakona o tujcih je tako najnovejši poskus pravnega manevra legalizirati sistematične kršitve človekovih pravic.

Novele zakona o tujcih dodatno ožijo polje pravic in širijo moč policije z **izločitvijo izdaje dovoljenja za zadrževanje na podlagi prošnje**. Gre za dokument, ki ga izda policija osebi, ki nima urejenega bivanja in njena odstranitev ni možna iz različnih razlogov. Ta dokument pomeni, da za obdobje do

šestih mesecev lahko ta oseba uživa prosto gibanje, četudi brez pravice do dela in vrste drugih pravic. Z novelo zakona to dovoljenje izda policist zgolj po uradni dolžnosti in ne na prošnjo osebe, na ta način pa so postavljeni pogoji arbitrarnega odločanja policije v zvezi s pridržanjem osebe v centru za tujce, ki lahko traja tudi do enega leta.

Spremembe zakona o tujcih so močno prizadele tudi delavce migrante ter njihovo **pravico do družinskega življenja**. V zakonu je namreč predvideno podaljšanje časa z enega na dve leti, ko mora delavec opravljati delo v Sloveniji, preden lahko zaprosi za postopek, s katerim bi bili člani njegove ožje družine upravičeni do dovoljenja za začasno prebivanje. Združitev družine je dodatno omejena z odstranitvijo dodatkov pri plači iz zneska dohodkov, s katerim delavec dokazuje zmožnost za preživljanje družinskega člana. To bo najbolj prizadelo predvsem delavce in delavke z nizkimi osnovnimi plačami v čistilnih servisih, varovanju, gradbeništvu, industrijski proizvodnji, turizmu in transportu.

Prav tako so novele zakona o tujcih državljanom neevropskih držav **otežile možnost študija** v Sloveniji. Glede na spremembe zakona mora študent iz neevropske države prikazati osnovni znesek, ki je določen za preživljanje že na začetku študijskega leta (4.836 EUR v letu 2021), saj izjava staršev o preživljanju ne zadostuje več. Takšen ukrep je prizadel predvsem študente iz manj premožnih gospodinjstev.

Državni zbor je v začetku leta 2021 izglasoval tudi spremembe zakona o mednarodni zaščiti. Zakonske spremembe po spremembah iz leta 2016 znova uvajajo možnost zavrnenih prosilcev za azil, da se pritožijo na vrhovno sodišče, potem ko je bila njihova pritožba zavrnjena na upravnem sodišču. Vendar novo izglasovane spremembe prinašajo tudi krčenje pravic oseb s priznano mednarodno ali subsidiarno zaščito, na primer s **krajšanjem obdobja subvencioniranja najemnine** za privatno namestitvev z 18 mesecev na eno leto oziroma če oseba redno obiskuje tečaj slovenskega jezika in opravi izpit iz skupnih treh na dve leti. Novele zakona prav tako uvajajo hude **omejitve svobode gibanja prosilcev za azil**. Ena takšnih sprememb je omejitev gibanja prosilcev za azil na območje občine, kjer ima oseba začasno prebivališče.

Glede na pretekle prakse policije in MNZ zakonske spremembe prinašajo predvsem nevarnost legalizacije **arbitrnega zapiranja prosilcev za azil** s širitvijo seznama razlogov, zaradi katerih bi lahko pristojni organ prosilcu za azil odredil pridržanje v centru za tujce do treh mesecev z možnostjo podaljšanja. Spremembe zakona so očitno namenjene oteževanju življenjskih pogojev beguncev in prosilcev za azil, saj zakonodajalci na primer niso spreminjali devetmesečnega roka, preden prosilec pridobi dovoljenje za delo, ali izredno nizkega nadomestila za življenjske stroške, ki znaša 18 evrov na mesec. Prav tako ostaja v veljavi **neživljenjski rok za pritožbo na pridržanje**, ki znaša le 3 dni. Takšne spremembe prinašajo nevarnost uvedbe arbitrarnega zapiranja, sistematičnega izvajanja pohitrenih postopkov za pridržane prosilce ter lažje izvajanje izgonov na Hrvaško neposredno iz centra za tujce.

*Iz poročila **Verižna vračanja in državno nasilje na balkanski poti: Slovenija (2019-2021)**, ki je v celoti dostopno tu: <https://push-forward.org/>*

V Ljubljani, 24. 2. 2022

